

RAQOBAT KURASHINING SHAKLLARI VA USULLARI

*Muallif: Samarqand Iqtisodiyot va Servis instituti Iqtisod fakulteti ik-m
425-guruh o'quvchisi **Burxanova Aziza Abdunabiyevna***

Annostatsiya: Ushbu maqolada raqobat kurashining iqtisodiy mohiyati, uning asosiy shakllari va amalga oshirish usullari tahlil qilinadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida raqobatning ahamiyati, uning korxonalar faoliyatiga ta'siri hamda samaradorlikni oshirishdagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, narx orqali va narxsiz raqobat usullari, halol va nohalol raqobat turlari keng ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijasida raqobatning iqtisodiy rivojlanishdagi muhim omil ekanligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: raqobat, bozor iqtisodiyoti, raqobat shakllari, raqobat usullari, narx raqobati, narxsiz raqobat, monopoliyaga qarshi siyosat, halol raqobat, nohalol raqobat, iqtisodiy samaradorlik

Kirish

Bozor iqtisodiyoti sharoitida raqobat muhim o'rin tutadi. Raqobat – bu ishlab chiqaruvchilar, xizmat ko'rsatuvchilar yoki sotuvchilar o'rtasida iste'molchilarni jalb qilish va foyda olish maqsadida olib boriladigan kurashdir. U iqtisodiy rivojlanishning asosiy harakatlantiruvchi kuchlaridan biri hisoblanadi. Raqobat mavjud bo'lgan jamiyatda sifat oshadi, narxlar muvozanatlashadi va innovatsiyalar rivojlanadi.

Mazkur maqolada raqobat kurashining asosiy shakllari va usullari keng yoritiladi.

Raqobatning asosiy shakllari

Raqobat turli shakllarda namoyon bo'ladi. Ularni quyidagicha tasniflash mumkin:

1. Mukammal (sof) raqobat

Mukammal raqobat bozorida juda ko'p sotuvchilar va xaridorlar mavjud bo'ladi. Bu yerda har bir ishtirokchi bozor narxiga ta'sir qila olmaydi. Mahsulotlar bir xil bo'lib, iste'molchi uchun farqi deyarli yo'q.

Masalan, qishloq xo'jaligi mahsulotlari bozorida ko'pincha sof raqobat kuzatiladi.

2. Nomukammal raqobat

Nomukammal raqobat bir nechta shakllarga ega:

- **Monopoliya** – bozorda faqat bitta ishlab chiqaruvchi mavjud bo'ladi.
- **Oligopoliya** – bozorda bir nechta yirik kompaniyalar ustunlik qiladi.
- **Monopolistik raqobat** – ko'plab ishlab chiqaruvchilar mavjud, lekin ularning mahsulotlari bir-biridan farqlanadi.

Bu shakllarda firmalar narx, reklama va sifat orqali raqobatlashadi.

3. Narx bo'yicha raqobat

Bu shaklda ishlab chiqaruvchilar mahsulot narxini pasaytirish orqali mijozlarni jalb qiladi. Narxni tushirish orqali bozorda ustunlikka erishishga harakat qilinadi.

4. Narxsiz raqobat

Narxsiz raqobatda mahsulot sifati, dizayni, reklama, servis xizmati kabi omillar asosiy rol o'ynaydi. Bu ayniqsa zamonaviy bozor iqtisodiyotida keng tarqalgan.

Raqobat kurashining usullari

Raqobatni amalga oshirishda turli usullardan foydalaniladi. Ularni quyidagi asosiy guruhlarga ajratish mumkin:

1. Halol raqobat usullari

Halol raqobat qonuniy va axloqiy me'yorlarga asoslangan bo'ladi.

- **Sifatni oshirish** – mahsulotni yaxshilash orqali iste'molchini jalb qilish
- **Narxni optimallashtirish** – ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish orqali arzon narx taklif qilish
- **Innovatsiya** – yangi texnologiyalarni joriy qilish
- **Marketing va reklama** – mahsulotni samarali targ'ib qilish

Bu usullar uzoq muddatda barqaror muvaffaqiyat keltiradi.

2. Nohalol raqobat usullari

Ba'zi hollarda firmalar noqonuniy yoki axloqsiz usullardan foydalanadi:

- Raqib haqida noto'g'ri ma'lumot tarqatish
- Mahsulotni qalbakilashtirish
- Narxlarni sun'iy tushirish (dumping)
- Raqib faoliyatiga to'sqinlik qilish

Bunday usullar qonun bilan taqiqlanadi va iqtisodiyotga zarar yetkazadi.

3. Innovatsion raqobat

Innovatsion raqobatda asosiy e'tibor yangi mahsulotlar yaratishga qaratiladi.

Texnologik rivojlanish orqali kompaniyalar bozorda ustunlikka erishadi.

4. Reklama orqali raqobat

Reklama – eng samarali raqobat usullaridan biri hisoblanadi. To'g'ri tashkil etilgan reklama kampaniyasi mahsulotni tezda ommalashtiradi.

5. Xizmat ko'rsatish orqali raqobat

Zamonaviy davrda mijozlarga xizmat ko'rsatish sifati muhim ahamiyatga ega:

- Tezkor yetkazib berish
- Kafolat va servis
- Mijozlar bilan yaxshi aloqa

Bu omillar iste'molchini o'ziga jalb qiladi.

Raqobatning ahamiyati

Raqobat iqtisodiyot uchun juda muhim:

- Mahsulot sifatini oshiradi
- Narxlarni pasaytiradi
- Innovatsiyalarni rivojlantiradi
- Iste'molchilar tanlovini kengaytiradi

Shuningdek, raqobat ishlab chiqaruvchilarni doimiy ravishda o'z ustida ishlashga majbur qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqobat bozor iqtisodiyotining ajralmas qismi hisoblanadi. Uning turli shakllari va usullari mavjud bo'lib, ular orqali ishlab chiqaruvchilar o'z o'rnini mustahkamlashga harakat qiladi. Halol va samarali raqobat iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi, aholining turmush darajasini oshiradi.

Shu sababli, raqobatni rivojlantirish va uni qonuniy asosda tartibga solish har qanday davlat uchun muhim vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- Xodiev B.Y., Qosimova M.S., Samadov A.N.
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. – Toshkent: TDIU, 2019.
- Qosimov M.S., Yusupov M.A., Shodbekova D., Samadov A.N.
Kichik biznes boshqaruvi. – Toshkent: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi, 2019.
- Qoziyev D.G.
Chet el innovatsiyalaridan foydalanish samaradorligi. – Toshkent: Moliya, 2019.